

Przygotował: prof. Jacek Hołówka

FILOZOFIA – STUDIA DZIENNE - WYKŁAD

Program zajęć z Filozofii w Pedagogium
Wyższej Szkole Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie.

Wykład w trybie studiów dziennych odbywa się raz w tygodniu przez dwie godziny zajęć akademickich.

1. Budda i Sokrates
2. Platon
3. Arystoteles
4. św Augustyn
5. św Tomasz
6. Kartezjusz
7. Hobbes
8. Leibniz i Newton
9. Hume
10. Kant – filozofia teoretyczna
11. Kant – filozofia praktyczna
12. Hegel i Marks
13. Mill i Russell
14. Wittgenstein i Koło Wiedeńskie
15. J.-P. Sartre

Omówienie materiału przedstawianego w wykładzie

1. Najwcześniejsze koncepcje filozofii są wspólne dla wielu kultur. Jest to koncepcja mądrości życiowej. W koncepcji tej szczególną rolę ogrywa ogólny obraz świata, wierzenia religijne, kodeks honorowy i etyka. Z biegiem czasu filozofia staje się dyscyplina bardziej autonomiczną. Wykształca się metoda dowodzenia i argumentacji. Ocenie podlegają nie tylko różne style życia, ale indywidualne decyzje i zobowiązania. Maleje znaczenie przeznaczenia i wiary w nieuchronny bieg wydarzeń. Wzrasta znaczenie indywidualnego poczucia odpowiedzialności i zaufanie do rozumu.
2. W filozofii Platona szczególną funkcję odgrywa podobieństwo duszy do organizacji państwa. Wspólna jest koncepcja cnoty i wychowania. Jej realizacja prowadzi do usamodzielnienia się trzech części duszy do powstania trzech warstw społecznych. Idealny porządek indywidualny i kolektywny wynika z racjonalnej konstrukcji świata, której schemat dostępny jest tylko boskiemu i ludzkiemu rozumowi. Świat idei wskazuje drogę badaniom filozoficznym, naukowym, religijnym, praktycznym i politycznym.
3. Racjonalne myślenie zostaje uwolnione od założeń mitologicznych. Konstrukcja świata określona zostaje przez metafizykę, która nie podlega empirycznej falsyfikacji. Świat jest kompletny, odwieczny, niezniszczalny i harmonijnie uporządkowany. Jego struktura podlega opisowi w systemie definicji klasycznych – *per genus proximum et differentiam specificam*. Budowę świata można ustalić empirycznie – przez eksploracje, oraz logicznie – przez stosowanie kwadratu logicznego. Zasady kierujące ludzkim życiem muszą być ustalane przy użyciu podobnych metod. Stąd wielkie znaczenie przypisane zostaje kontemplacji pojęć ogólnych, a także przyjaźni.
4. Świat idei może mieć interpretację pojęciową lub reistyczną. Czyli idee mogą być pierwowzorem wszelkich rzeczy lub ich przyczyną zarodkową (*rationes seminales*).

Ta druga interpretacja pozwala traktować Boga jako stwórcę świata widzialnego i niewidzialnego. Rozwiązuje także rozmaite średniowieczne paradoksy na temat minimalnego zakresu rzeczy stworzonych. Co prowadzi do pytania, czy cokolwiek złego było efektem aktu stworzenia, i do negatywnej odpowiedzi. Zło jest tylko brakiem dobra. Grzech jest tylko brakiem kontroli nad ciałem. Dusza tkwi w więzieniu cielesnych pokus i zmysłowych pożądań. Silna wola oraz czysta miłość mogą pokonać te chaotyczne tendencje. Próba naszej wioli odbywa się codziennie podczas walki między wielkimi państwami – państwem bożym i doczesnym.

5. Jest jednak bardziej przekonujące uznać, że gatunek ludzki nie istnieje w świecie doczesnym tylko na próbę, by sprawdzić jego podległość nakazom Stwórcy, ale dla wypełnienia dwóch cykli istnienia – doczesnego i nadprzyrodzonego. Za życia człowiek ma być człowiekiem, a nie aniołem. Stąd poddano ludzi dwóm zespołom praw – prawom naturalnym i duchowym. Rozum wystarczy do poznania ludzkich zadań i dowodów na istnienie Boga. Wiara jest potrzebna tylko do przyjęcia dogmatów i religijnych tajemnic. Nie więc nigdy konfliktu między wiarą i wiedzą.
6. Wielość propozycji metafizycznych poddaje w wątpliwość wiarygodność ich wszystkich. Nie istnieją argumenty pozwalające odróżnić prawdziwy obraz świata niewidzialnego od obrazu złudnego. Logika wymaga zatem zawieszenia sądu we wszystkich sprawach kontrowersyjnych. Wątpić należy we wszystko, co nie jest pewne. Jednak totalne zwątpienie jest logicznie niemożliwe. Logika nakazuje przyjąć, że wątplenie jest dowodem na istnienie wąpiącego. Co nakazuje uznać realne istnienie pojęć w umyśle wąpiącego, w tym także pojęć wrodzonych. Ich istnienie daje się wytłumaczyć tylko przez istnienie Boga. W kolei istnienie Boga każe uznać, że przekonania o świecie mogą być tylko fragmentarycznie błędne. Możemy więc zaufać twierdzeniu o dwóch substancjach i kryterium prawdy opartym na oczywistości.
7. wszystko co da się wyjaśnić przez istnienie dwóch substancji, da się wyjaśnić przy przyjęciu materialnych zasad świata, jeśli nada się im organiczna interpretację. Istnieją wtedy ciała naturalne i ciała polityczne. W szczególności Lewiatan – apokaliptyczny potwór mogący zniszczyć ludzi lub wcielić ich w siebie. Porządek polityczny wymaga odejścia od stanu natury. Sposób tego przekształcenia jest nieistotny – wybory demokratyczne, podbój, poddanie konstytucji są równoprawnym źródłem władzy, jeśli tylko władze spełnia prawa natury. Za pokój i porządek prawny odpowiada suweren, choć jego władza pochodzi z powszechnego nadania. Porzucenie naturalnych obowiązków suwerena ma być karane tyranobójstwem. Za systematyczne pomieszanie praw i uprawnień należy się analogiczna kara.
8. Świat materialny daje się opisać przy pomocy trwałych, ogólnych i koniecznych praw. Ich pochodzenie jest jednak niejasne. Albo świat ma naturę racjonalną i dlatego podlega prawom, albo zmysłowy obraz świata jest całkowicie błędny. W pierwszym przypadku prawa dają się odkryć, ale nie dają się uzasadnić. W drugim przypadku prawa dają się doskonale uzasadnić, ale są niezgodne z obiegowym obrazem świata. Odpowiednio nasza wiedza musi być ograniczona do fizycznego obrazu świata, albo ma interpretację racjonalną i metafizyczną, ale niezgodną z doświadczeniem.
9. Te konflikty rozwiązuje założenie, że z pewnością wiemy tylko to, co odnajdujemy pośród idei naszego umysłu. Ustalenie prawdy polega na zrekonstruowaniu pochodzenia idei. Idee oparte na impresjach są wiarygodne. Idee pozbawione tego oparcia są umysłowym zabobonem. Liczba zabobonów, czyli pojęć pozornych, jest przerażająco wielka: materia, substancja, dusza, Bóg, przyczyna. Co prawda, zabobony mogą składać się na prawdziwy obraz świata, ale nie możemy tego wiedzieć, że jest to prawdziwy obraz świata. Pewną wiedzę możemy zdobyć tylko na temat świata fenomenalnego.
10. Można pogodzić fenomenalny, doświadczalny i teoretyczny obraz świata oparty na ogólnych prawach. Można, pod warunkiem, że przyjmie, iż obraz ten jest współtworzony przez prawodawczy umysł. Rozpoznanie działania takiego umysłu

nie jest proste, bo nie ujawnia się w świecie, tylko w sądach opisujących świat. Ogólną prawdę o rzeczywistości zawierają *zdania syntetyczne a priori*. Zadaniem filozofii jest odnalezienie tych zdań i rozpoznanie władz poznawczych, które są ich źródłem.

11. Ich źródłem są zmysły i rozsadek, ale nie rozum. Świat fizyczny poznajemy więc przy pomocy niższych władz poznawczych. Tylko świat wartości i obowiązków może być poznany rozumowo. Nasz umysł jest więc podległy prawom moralnym i artystycznym. Jest względnie niezależny wobec prawd empirycznych i scjentystycznych. Powiązanie świata fenomenalnego i noumenalnego pozostaje jednak niepoznawalne, bo samo ma charakter noumenalny. Ludzka wola i zachwyty nad doskonałym światem nie mają zrozumiałej mocy sprawczej. Jednak nie ma powodu zasadniczo wątpić w ich moc oddziaływania.
12. Nie musimy przyjmować ani tego, że oddziaływanie umysłu jest ograniczone, ani że umysł ma wyłącznie ludzką realizację. Jeśli sami jesteśmy rzeczą-samą-w-sobie, to możemy przyjąć, że cały świat jest też rzeczą-samą-w-sobie. Możemy też przyjąć, że wszystkie rzeczy-same-w-sobie są poznawalne, jeśli uznamy, że ostateczną istotą świata jest racjonalność. Metafizyczny idealizm zakłada, że światem rządzi absolutny umysł, rozwijający się jako naturalna historia pojęć, przez dialektyczne triady: byt, niebyt i stawanie się. W logice jest to mechanika, chemizm i teleologia, w naturze mechanika, fizyka i organika., w duchu sztuka, religia i filozofia. Wersja idealistyczna dialektyki może konkurować z wersją materialistyczną.
13. Spekulatywnej filozofii przeciwstawia się pozytywizm, empiryzm i filozofia zorientowana naukowo. Metoda naukowa w filozofii opiera się na ustaleniach indukcyjnych, które nie gwarantują pewności, ale są jedynym źródłem wiedzy o faktach. Kanony indukcji pozwalają wybierać między różnymi wysoko prawdopodobnymi hipotezami. Pozytywistyczna postawa dostarcza poparcia dla utilitaryzmu, liberalizmu i atomizmu logicznego.
14. Interpretacja wiedzy o świecie empirycznym wymaga udoskonalenia języka i stworzenia języka idealnego, oczyszczonego z terminów nieostrych, wieloznacznych, złożonych i mającego jasną strukturę formalną. Zdania można traktować jako podstawienia funkcji zdaniowych, które nadają zdaniom sens. Język idealny stwarza możliwość powiązania sensu z warunkami prawdziwości i redukcji wiedzy naukowej do zdań protokolarnych.
15. Naukowy obraz świata nie jest w stanie odpowiedzieć na pytanie o sens ludzkiego istnienia. Tradycyjne systemy filozofii narzucały jakąś koncepcję sensu przyjmując, że istnieje trwała istota człowieka. Można jednak twierdzić, że egzystencja wyprzedza istotę, i że sens nie jest dany tylko zadany. To otwiera nową perspektywę na sens odpowiedzialności człowieka za samego siebie i za innych. Ukazuje też ludzką wolność i zdolności twórcze w nowym świetle.

FILOZOFIA – STUDIA ZAOCZNE - WYKŁAD

Program zajęć z Filozofii w Pedagogium

Wyższej Szkole Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie.

Wykład w trybie zaocznym odbywa się co dwa tygodnie i obejmuje jedenaście spotkań trwających po dwie godziny zajęć akademickich w każdej grupie. Treść taka jak w wykładach prowadzonych w trybie studiów dziennych.

1. Platon
2. Arystoteles
3. św Augustyn i św Tomasz
4. Kartezjusz
5. Hobbes
6. Leibniz i Newton

7. Hume
 8. Kant
 9. Hegel i Marks
 10. Russell i Wittgenstein
 11. J.-P. Sartre
-

FILOZOFIA – STUDIA DZIENNE – ĆWICZENIA

Program zajęć z Filozofii w Pedagogium
Wyższej Szkole Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie.

Ćwiczenia w trybie studiów dziennych odbywa się co dwa tygodnie przez dwie godziny zajęć akademickich w każdej grupie. Treść ćwiczeń jest związana z treścią aktualnego wykładu. Podczas ćwiczeń wykorzystywane są książki wydane w serii Biblioteki Klasyków Filozofii PWN. Jako podręcznik służą książki:

Richard H. Popkin, Avrum Troll: *Filozofia*, Wyd. Zysk i Ska, Poznań
Peter Vardy, Paul Grosch: *Etyka*, Wyd. Zysk i Ska, Poznań

ETYKA W RESOCJALIZACJI – ZAJĘCIA KONWERSACYJNE

Program zajęć w Pedagogium
Wyższej Szkole Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie dla grup specjalizacyjnych.

Zajęcia mają formę trzech spotkań i skupione są na następujących tematach:

1. Priorytety w pracy socjalnej, w oparciu o książkę: Malcolm Payne: *Modern Social Work Theory*, Macmillan 1991
2. Rodziny zdrowe i dysfunkcyjne, w oparciu o książkę: George Thorman: *Helping Troubled Families, A Social Work Perspective*, Aldine Publ. Co, 1982
3. Trudności adaptacyjne jako źle odgrywane role, w oparciu o Erving Goffman: *Piętno*, rozważania o zranionej tożsamości, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2005.

Szczegółowy spis zagadnień jest zawarty w załączonych wydrukach rozdawanych studentom podczas zajęć. Szczegółowe zagadnienia służą do określenia problemów moralnych powstających w pedagogice resocjalizacyjnej i są podstawą dyskusji zmierzającej do znalezienia praktycznych rozwiązań.